

BANKACILIK ve SERMAYE
Piyasası Araştırmaları Dergisi

Bankacılık ve Sermaye Piyasası Araştırmaları Dergisi

BSPAD, Cilt 1, Sayı 2

www.bankasermaye.com

Katılım Bankalarında Havuzlar ve Birim Hesap Değeri; Vade Uyumsuzluğu ve Fon Kullandırımı Üzerine Öneriler¹

Unit Account Value and Pools of Participation Banks; Suggestion on Maturity Mismatch and Credit Rationing

Yrd. Doç. Dr. Yusuf DİNÇ

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi

İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi- İslam Ekonomisi ve Finans Bölümü

yusuf.dinc@izu.edu.tr

Özet

Katılım bankalarında açtırılan katılma hesaplarına getiri garantisi sunulmamaktadır. Katılım bankalarının katılma havuzlarında biriken fonlara, havuzun birim hesap değeri olarak adlandırılan bir yöntemle günlük değerlendirilerek getiri anlamında kar/zarar sunulur. Bu yöntem katılma fonlarına havuzun vade günü oluşan kar zarar durumunun yansıtılması prensibiyle işler. Katılım bankalarının tek bir risk ve getiri düzeyi sunan havuz uygulaması fon toplama tarafında vade uyumsuzluğu problemi ile mücadelede etkinsizdir. Ayrıca tek havuz üzerinden işlemlerin gerçekleştirilmesi fon kullandırımına yönelik strateji geliştirilmesini zorlaştırır. Bu çalışma birim hesap değeri üzerinden vade uyumsuzluğu ile mücadele konusunda öneriler sunar. Ayrıca risk iştahına göre havuzun bölünmesi suretiyle fon kullandırımını etkinleştirmek için öneriler getirir.

Anahtar Kelimeler: Birim Değer, Birim Hesap Değer, Vade Uyumsuzluğu, Fon Kullandırımı,

JEL Sınıflandırması: C20, G21, G29

Abstract

Participation banks cannot offer a certain fixed return for participation funds. Participation funds are valued based on unit account value method by participation banks. The purpose of the method to transfer profit or loss of participation pool to the participation accounts on the maturity date. The unit account value method has defaults to manage maturity mismatch that negatively influence the participation bank as financial intermediaries. Moreover to collect all the participation accounts in one participation pool has handicaps to develop strategies on credit rationing. This research has suggestions on unit account value method to manage maturity mismatch. Also, suggest generating more than one pool for different risk tolerance of participation account holders for more efficient credit rationing.

¹ Makale Gönderim Tarihi: 30.01.2017 – Makale Kabul Tarihi: 05.04.2017

Keywords: Unit value, Unit Account Value, Maturity Mismatch, Credit Rationing

JEL Classification: C20, G21, G29

1. Giriş

Katılım bankacılığı uygulamasında iki tür havuz bulunur. Bunlardan birisi katılma havuzu diğeri ise fon kullandırma (kredi) havuzudur. Katılma havuzları katılım fonlarından oluşur. Fon kullandırım havuzu ise kullandırılan kredilerden oluşur. Türkiye uygulamasında katılma hesapları mudaraba (Bayındır; 2007; 257) veya müşterek mudaraba (Dinc, 2016; 343) yöntemiyle toplanmaktadır. Buna göre katılma hesapları getiri taahhüdü sunulamayacak niteliği bulunduğu gibi kara ve zarara katılma özelliğindedir. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu katılma fonları için birden fazla havuz kurmaya müsaade etse de mevcut katılım bankacılığı uygulamasında tüm katılım fonları banka bazında tek bir havuz üzerinde toplanır.

Katılma havuzları finansman yani fon kullandırma havuzlarının yansımasıdır. Türkiye uygulamasında fon kullandırım havuzları da tekildir. Fon kullandırım havuzlarının sayısının artırılması ve fon kullandırım havuzlarının yansıması şekilde fon toplama havuzlarının da sayısının artırılması yolu ile daha iyi bir risk yönetimi ve ürün çeşitlendirilmesi sağlanabilir.

Fon kullandırım ve katılma havuzlarının standart oluşu kredi tayinlaması bakımından dezavantaja neden olur. Buna göre standart bir oran etrafında fonlamalar gerçekleşir. Daha kredibil projeler için daha düşük maliyet sunmak güçleşir. Daha düşük risk iştahındaki fon sahipleri havuzun genel riskliliğine katlanmak durumunda kalır ki fon sahiplerinin katılım bankası tercihini etkileyen korunma ve getiri saiklerinin yanında ancak ve sadece faiz hassiyeti de yer alır. (Özsoy et. Al., 2013; 192) Mevcut yapı fon sahiplerinin saiklerini gözardı ettiği gibi 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ve bankacılık etik ilkelerinin müşteri sırrı gereği şeffaf da değildir ve bu durum fon sahibi ile katılım bankası arasında asimetrik enformasyona neden olur. Arbitraj fiyatlama modeli gibi varlıkların fiyatlamasına yönelik modeller katılım bankalarının kredi portföy yöneticiliğine uygulanabileceği gibi reytinge göre kademeli olarak sınıflama yolu ile de hem fon kullandırım hem de katılma havuzları bölünerek risk yayılabilir ve fon tabanı genişletilebilir.

Katılım bankacılığında önce kar/zarar gerçekleşir daha sonra dağıtılır. Fon kullandırım havuzunda gerçekleşen kar/zarar daha sonra katılma havuzlarına aktarılır. Katılma havuzu için hesaplanacak kar ve zarar çarpanı birim hesap değeri üzerinden tespit edilmektedir. Tespit edilen birim değer hesap bazında birim hesap değerine dönüşür ve kar/zarar tahakkuku gerçekleşir. Birim hesap değeri tüm vadelerde genel bir standart olarak uygulanmaktadır. Birim hesap değerinin mevcut uygulaması daha uzun vadeli katılım fonlarını cezbedecek mekanizmalar geliştirmemiştir.

Çalışmanın kapsamında teorik bir havuz ve finansman gerçekleştirilmiş olup vadenin kar/zarar tahakkuklarına etkisi incelenmiştir. Teorik havuz üzerinden katılım bankalarının birim değer ve havuz uygulamaları ile ilgili öneriler getirilmiş ve ileri çalışmalar için kaynak oluşturulmuştur. Çalışma kapsamında birim değerinin uygulaması, katılım bankalarının havuz yapıları, katılım bankalarının havuzlarının bölünmesi ve fon kullandırımı üzerine değerlendirmeler ve önerilere yer verilmiştir. Çalışma kapsamında getirilen önerilerin İslam fıkhdaki niteliğine değinilmemiştir.

2. Birim Hesap Değeri ve Katılma Havuzu

Katılım bankalarının birim hesap değeri, fon paylarının hesaplanmasında kullanılan net aktif değerinin toplam pay tutarına bölünmesi suretiyle hesaplanan yöntemle hesaplanır. Buna göre katılım hesaplarına kar/zarar tahakkuku hesap değeri ile vade başlangıcındaki birim değerinin

havuzun vade günündeki toplam aktif değerine bölünmesi bulunan rakamın çarpılması suretiyle hesaplanır.

Aynı uygulama para piyasası fonları gibi fon payları satan kurumlar tarafından hesaplanarak bulunan fonun net aktif değeri ile fon paylarının çarpılması suretiyle yapılan hesaplamanın çok benzeridir. Türkiye’de de Sermaye Piyasası Kurumu (SPK)’nın fon paylarının değerlemesi ile ilgili düzenlemesi katılma hesaplarının değerlendirilmesi ile benzer bir yöntem içerir.

SPK düzenlemelerine göre katılma payı, “yatırımcının fon portföyüne kaç adet payla ortak olduğunu gösterir. Yatırım fonlarındaki katılma paylarını, şirketlerin ortaklık paylarına benzetebiliriz. Nasıl yatırımcılar, ortaklık payı olarak şirketlere ortak olurlar ve o şirketler üzerinde hak sahibi olurlar ise, benzer şekilde yatırım fonlarında da katılma payı ile fon portföyüne ortak olunur. Ancak, ortaklık payı sahipleri şirket yönetimine katılabilirken, katılma payı sahiplerinin fon yönetimine katılma hakları yoktur.

Fona iştiraki sağlayan katılma payının fiyatı kurucu tarafından her işgünü itibariyle hesaplanmakta ve izleyen gün yapılan katılma payı alış satışlarında bu fiyat uygulanmaktadır. Hesaplama aşısındaki prosedür takip edilmektedir:

- Değerleme gününde portföyde bulunan varlıkların işlem gördükleri, alınıp satıldıkları borsalarda oluşan fiyatları dikkate alınarak fon portföy değeri hesaplanmakta,
- Fon portföy değerine fonun alacakları eklenmek ve borçları düşülmek suretiyle fonun toplam değeri belirlenmekte,
- Fon toplam değeri, değerlendirme gününde tedavülde olan pay sayısına bölünmek suretiyle birim katılma payı fiyatına ulaşılmaktadır.” (SPK, 2016)

Dünyadaki uygulama da buna benzerdir. Katılma hesapları ile uygulamadaki tek fark fon payına olan arz ve talebin fon paylarının piyasadaki fiyatını etkilemesidir. Sharpe (1966), Myers (1984), Pontiff (1996), Novı-Marx (2013) çalışmalarında pay değerleri hesaplanmasında arz ve talebin etkili olduğunu göstermektedir. Katılma hesapları değerlendirilirken havuza giriş ve çıkışlar havuzun günlük hesaplanan birim değerini etkilese de pay değerini belirleyici arz ve talep dengesi oluşturmaz.

Mevcut uygulamada Katılım Bankalarının Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ’de (26.01.2007 tarih ve 26415 mükerrer sayılı Resmi Gazete) yer alan hesaplar dikkate alınarak; katılma hesaplarında toplanan fonlar, katılma hesapları kaynaklı kullanılan krediler ve bunlardan elde edilen kar payı gelirleri ile katılma hesapları için ayrılan karşılıklar ve giderler üzerinden günlük birim değer tespit edilir.

Birim değer katılım bankasının katılma hesaplarına fon kabul ettiği ilk gün için 100 olarak kabul edilen değerdir. Kâr veya zarar edildiğinde 100 olan ilk birim değer değişir. Kâr veya zarar kayıtlarının yapıldığı günlerde, vadelerine göre ayrılmış her bir fonun toplam değerinin, fonun bir önceki günkü toplam hesap değerine bölünmesi suretiyle tahakkuk günü birim değeri hesaplanır. Kâr veya zarar kaydı yapılmayan günlerde ise bir önceki günün birim değerine eşit olan katsayı hesaplanır. (TKBB, 2016) Tanımda yer verilen vadelerine göre ayrılmış kaydı dikkat çekicidir. Mevcut uygulamada hesaplar vadelerine göre ayrıştırılarak kaydı olarak izlenir ancak bu durum sunulan getiride bir farklılaşma sağlamaz. Birim değer hesaplandıktan sonra hesap değeri tespit edilir. Hesap değeri hesaptaki katılma fonu mevcudunun hesaplama kolaylığı olması açısından 100’e bölünmüş halidir.

Birim değer hesaplandıktan ve hesap değeri tespit edildikten sonra vade günü birim değer ile hesap değerinin çarpılması suretiyle birim hesap değeri tespit edilir. Bu yöntemle değerlendirilen katılma havuzlarındaki katılma hesaplarıdır. Katılma havuzlarının gelişimi yatay katman şeklinde değildir.

Havuzlar suya bir taş atılması ile başlayan dalga formundadır. Bu havuzdaki her fon anapara formundadır.

Fon kullandırma havuzu da aynı şekilde çok sayıda projenin toplanmasından oluşur. İki havuz birbirinin yansımasıdır. Katılma havuzunun aksine fon kullandırma havuzu anapara + kar payını temsil eden proje halkalarından oluşur. Bu durum fon kullandırma havuzu için birçok halkadan oluşan bir anapara seviyesi üzerine ilave birçok kar payı halkasının bir araya gelmesi sonucu doğurur. Tıpkı bir ağaç kesitine benzer bir form ortaya çıkar. Anapara seviyesinin üzerindeki kar en dış halkayı oluşturur. En dış halkayı kabuk olarak adlandırabiliriz. Çünkü kar havuzun kırılma eğilimini önleyen en önemli unsur olduğundan koruyucu bir kabuk görevi görür.

Önce fon kullandırma havuzunda ortaya çıkan tahsilat şeklindeki kar tahakkuku sonra katılma havuzuna anapara olarak geçer. Bu uygulama katılım bankacılığının konvansiyonel bankacılığın aksine önce fon kullandırma yapılması sonra ortaya çıkan kar/zarar ile tahakkukun yapılmasını açıklar. Önceden taahhüt niteliğinde kar/zarar oranı sunulması teknik olarak mümkün değildir. Fıkhen de kar taahhütleri uygun görülmez.

Kredi havuzunda anapara seviyesinin üzerindeki halkaların kaybı halinde katılma havuzuna zarar yansımaz. Anapara seviyesinin altına inecek şekilde zarar oluşması ise katılma havuzuna zarar yansıtılacağı anlamına gelir. Ancak bu durum benzer özellikte olan fon kullandırma havuzunda birçok projenin birden zarar etmesiyle mümkündür. Olağan piyasa şartlarında ve sıkı kredi değerliliği kontrollerinden geçirilip teminatlandırılmış yapıda zarar durumunun ortaya çıkması olağüstüdür. Bu mekanizma katılım bankalarının katılım fonlarına sürekli kar tahakkuk ettirilmesi şeklinde gerçekleştirilen eleştirinin tutarsızlığını açıklar.

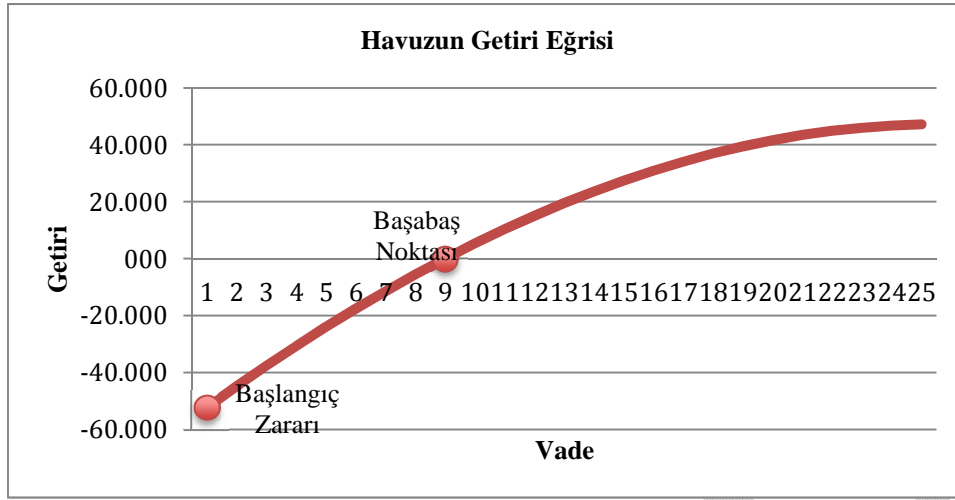
2.1. Havuzun Getiri Eğrisi

Katılma havuzunun bir yatay kesitini ele aldığımızda aşağıdaki Grafik 1'deki durum ortaya çıkar. Grafik 1.'de ilk defa kurulan bir katılma havuzunun yapısı görülmektedir. Grafikteki havuz eğrisi olağan şartlarda kar elde edebilen bir havuzun getiri eğrisidir. Havuzun ilk defa çeşitli vadelerdeki (vadesinde çıkışı serbest olan) katılım fonlarının toplamıyla kurulduktan sonra kapatıldığı ve bir tek fon kullandırma gerçekleştiği varsayımı ile modelimizi kurabiliriz. Çeşitli vadelerdeki katılım fonlarının kullandırılan tek kredinin vadesini sürdürmeye uyumlu bir sepet oluşturduğunu farz edelim. Örneğin 500 bin TL 24 ay eşit taksitli aylık % 1,49 kar payı oranından bir finansman gerçekleştirilsin. Buna karşılık 5 katılma hesabında 552.306,63 TL fon toplandığını ve havuzun ilk maliyetinin zorunlu karşılık, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) primi, genel karşılık ve diğer kalemlerinin maktu olmak üzere bir tek defa geri dönüşsüz 52.306,63 TL olduğunu varsayalım. Bankanın kara zarara katılım oranı 80-20 şeklinde olsun. Mevcut düzenlemelerin 6, 9, 12, 18 ve 24 ay vadelerde katılma hesabı açmaya müsaade ettiğini düşünelim. Katılımcıların paylarının değeri Tablo 1'deki gibi dağılsın.

Tablo 1. Örnek Katılma Havuzu

Katılımcı	Vade	Tutar
A	6	100,000.00 TL
B	9	100,000.00 TL
C	12	75,000.00 TL
D	18	125,000.00 TL
E	24	152,306.63 TL

Grafik.1. Havuzun Getiri Eğrisi

Kaynak: Yazar

Fon kullanımının getirisinin havuzdaki karşılığını temsil eden eğri Grafik 1'deki gibi olacaktır. Buna göre havuz, ilk kurulduğunda belirli maliyetlere katıldığından ve kar gerçekleştirmeleri zamana yayıldığından zarar seviyesinden başlamaktadır. Mevcut uygulamada başlangıç zararının gerekçesi zorunlu karşılıklar, genel karşılıklar, tasarruf mevduatı sigorta primi ve diğer kalemlerinden oluşur. "Diğer" içinde mevcut uygulamada önemli kalem likidite tercihidir. Bankanın işletme giderleri bu hesaplamaların dışında tutulmuştur. Zararın gerekçesi olan kalemlerin hesaplanması bankadan bankaya değişmektedir. Bu noktada bir standart geliştirilmemiş olması tartışmalıdır. Örneğin TMSF prim ödemelerine bankanın mı yoksa havuzun katılımcılarının mı katlanacağı ile ilgili bir standart geliştirilmemiştir. TMSF primlerini havuzlara yansıtan katılım bankaları çoğunlukta olmakla beraber prim maliyetine kendisi katılan katılım bankaları da mevcut olduğu bilinmektedir. Ayrıca güvence kapsamı dışındaki katılım fonlarının ayrıştırılması gerekliliği de tartışmaya açık bir konudur. Bu noktada kesin olan bir konu güvence kapsamında olanların sigorta maliyetine katlanması, sigorta kapsamı dışındakiler için bu maliyetin söz konusu olmadığıdır.

"Diğer" kalemler ile ilgili de gelişmiş bir standart bulunmadığı gibi uygulama bakımından bankalar arasında değişiklikler mevcuttur. Bu noktadaki belirsizlik katılım bankalarının ne kadar likidite tercihinde bulunabileceği ile ilgili standart bulunmayışındandır. Asgari likiditeye ilişkin düzenleme olmasına rağmen üst sınır belirlenmemiştir. Toplanan fonların ne kadarının yatırıma dönüştürüleceğinin katılım bankasının inisiyatifinde bulunuşu bu problemin diğer bir ifade biçimidir. Yani katılım bankaları havuz tekniği bakımından özkaynak sayılan yani tüm karı kendi nezdinde kalan kalemlerinden dilediği kadar istifade etmeye yetkilidir. Bu durum likidite tercihinin katılım hesaplarından kullanmasından yana imkân doğurur.

Gerçekleşen kar ise fon kullanımları üzerine uygulanan kar payından müteşekkildir. Ancak fon kullanımlarından doğan kredi komisyonu gelirlerinin havuzun karına mı yoksa bankanın karına mı gerçekleştiği ile ilgili bir standart da geliştirilmemiştir. Örnekteki ilk zarar seviyesi 52.306,63 TL'dir. Banka payı hariç bu tutar 41.845,30 TL olarak katılma hesap sahiplerine yansır. Havuzun toplam zarar ile açılmasını müteakip dönemsel tahsilâtlar ile kar gerçekleştirmeye başlar. Havuzun getiri eğrisi yataylaşarak büyümeye devam eder.

2.2. Kar Tahakkuklarının Hesaplanması

Fon kullanımının hesaplaması yapılırken kalan anapara ile dönemsel kar payı oranının çarpımı sonucu dönemsel ödemelerin içindeki kar payı tutarı hesaplanmaktadır. İlk taksit gününde toplam anapara tutarı daha yüksek olduğundan ilk taksit kar payı en yüksek olan taksittir. Her taksit içinde anapara ödemesi yapılması beklenir. Bu durum toplam anaparanın borcunun düşmesi ile taksitler içindeki toplam kar payı tutarının düşmesi sonucunu doğurur. Daha sonra azalan anapara ödemesi ile taksit içindeki kar payı tutarı da düşer. Bu durum getiri eğrisinin yataylaşmasını açıklar.

Tablo 2. Örnek Finansmanın Geri Ödeme Tablosu

TAKSİT NO	TAKSİT TUTARI*	AYLIK ANAPARA	KAR PAYI**	KKDF***	BSMV****	KALAN BORÇ
1	25.804,95 TL	16.864,95 TL	7,450.00	1.117,50 TL	372,50 TL	483.135,05 TL
2	25.804,95 TL	17.166,50 TL	7,198.71	1.079,81 TL	359,94 TL	465.968,55 TL
3	25.804,95 TL	17.473,43 TL	6,942.93	1.041,44 TL	347,15 TL	448.495,12 TL
4	25.804,95 TL	17.785,86 TL	6,682.58	1.002,39 TL	334,13 TL	430.709,26 TL
5	25.804,95 TL	18.103,87 TL	6,417.57	962,64 TL	320,88 TL	412.605,39 TL
6	25.804,95 TL	18.427,57 TL	6,147.82	922,17 TL	307,39 TL	394.177,82 TL
7	25.804,95 TL	18.757,05 TL	5,873.25	880,99 TL	293,66 TL	375.420,77 TL
8	25.804,95 TL	19.092,43 TL	5,593.77	839,07 TL	279,69 TL	356.328,34 TL
9	25.804,95 TL	19.433,80 TL	5,309.29	796,39 TL	265,46 TL	336.894,54 TL
10	25.804,95 TL	19.781,28 TL	5,019.73	752,96 TL	250,99 TL	317.113,26 TL
11	25.804,95 TL	20.134,97 TL	4,724.99	708,75 TL	236,25 TL	296.978,29 TL
12	25.804,95 TL	20.494,98 TL	4,424.98	663,75 TL	221,25 TL	276.483,31 TL
13	25.804,95 TL	20.861,43 TL	4,119.60	617,94 TL	205,98 TL	255.621,88 TL
14	25.804,95 TL	21.234,43 TL	3,808.77	571,31 TL	190,44 TL	234.387,45 TL
15	25.804,95 TL	21.614,10 TL	3,492.37	523,86 TL	174,62 TL	212.773,35 TL
16	25.804,95 TL	22.000,56 TL	3,170.32	475,55 TL	158,52 TL	190.772,78 TL
17	25.804,95 TL	22.393,93 TL	2,842.51	426,38 TL	142,13 TL	168.378,85 TL
18	25.804,95 TL	22.794,34 TL	2,508.84	376,33 TL	125,44 TL	145.584,51 TL
19	25.804,95 TL	23.201,90 TL	2,169.21	325,38 TL	108,46 TL	122.382,61 TL
20	25.804,95 TL	23.616,75 TL	1,823.50	273,53 TL	91,18 TL	98.765,86 TL
21	25.804,95 TL	24.039,02 TL	1,471.61	220,74 TL	73,58 TL	74.726,84 TL
22	25.804,95 TL	24.468,84 TL	1,113.43	167,01 TL	55,67 TL	50.258,00 TL
23	25.804,95 TL	24.906,34 TL	748.84	112,33 TL	37,44 TL	25.351,66 TL
24	25.804,95 TL	25.351,66 TL	377.74	56,66 TL	18,89 TL	0,00 TL

*Bugünkü Değer= $A \frac{(1+0,0149)^{24}-1}{(1+0,0149)^{24} \times 0,0149} + KKDF + BSMV$

** Her ay kalan anaparanın aylık kar oranına çarpılmasıyla bulunan değer

*** 20264 Sayı ve 26.08.1989 Tarihli Resmi Gazete'de Yayımlanan 12.05.1988 Tarih ve 88/12944 Sayılı Kararnameye İlişkin Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu Hakkında Tebliğ'e istinaden aylık kar payı gelirinin %15'i olmak üzere hesaplanan Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu kesintisi

**** 19.01.2012 Tarih ve 28178 Sayılı Resmi Gazete'de Yayımlanan 89 Seri No'lu Gider Vergileri Genel Tebliği'ne istinaden aylık kar payı gelirinin binde 5'i tutarında hesaplanan Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi

Kaynak: Yazar

Söz konusu finansman işleminin geri ödeme planı yukarıdaki gibidir. Tablo 2’de taksit tutarları taksit içindeki kar payı tutarı ve kalan anapara tutarları görülebilir. Havuzda bulunan yatırımcılar paylarını alıp vade günü havuzu terk ettiklerinde birim hesap değerleri ve getirileri Tablo 3’deki gibi olacaktır.

Tablo 3. KH Kar Payı Dağılımları

K H	Vade	Toplam Katılım Havuzu Tutarı	İlk Birim Değer	Banka Payı Hariç AD*	Vade Günü BD**	Hesap Değer i	Çıkış Tutarı***	K/Z	Yıllık Brüt K/Z
A	6	552.306,63	100	543.133,01	98,3390	1000	98.339,04	-1.660,96	%-3,37
B	9	452.306,63	100	458.215,03	101,3063	1000	101.306,28	1.306,28	%1,77
C	12	352.306,63	100	366.583,54	104,0524	750	78.039,31	3.039,31	%4,05
D	18	277.306,63	100	305.804,44	110,2766	1250	137.845,80	12.845,80	%6,88
E	24	152.306,63	100	177.161,41	116,3189	1523	177.161,41	24.854,78	%8,16

*Kar / Zarar durumuna göre hesaplanan havuzun banka payı hariç aktif değeri

**Vade günü aktif değer ile havuzun nominal değerinin bölümü sonucu ulaşılan vade günü birim değer

*** Vade günü birim değer ile hesap değerinin çarpılması sonucu bulunan değer

Kaynak: Yazar

En yüksek yıllık getiri oranını en uzun vadede havuzda kalan E katılma hesap sahibi elde eder. Havuz kar seviyesine geçmeden havuzu terk eden A katılma hesap sahibi ise zarar ederek ayrılmıştır. Katılma hesap sahipleri İslam fihhi ve hukuki boyutu ile zarara razı olarak katılım bankalarında fonlarını değerlendirirler. Uygulamada hesaplara zarar gerçekleşmesi durumunda bu zararı yansıtmamak üzere katılım bankaları inisiyatif alabilmektedir.

Havuzu kuran katılım bankalarının havuzun ilk zararına katlanmamasına karşın havuzun toplam zararı halinde zarara payı kadar katılıyor olması tartışılmalıdır. Yani havuz kurulduğunda bütün maliyet zarar olarak havuzun üzerinde iken ertesi gün havuz, kredinin erken kapatılması suretiyle tasfiye edilse gerçekleşen zarara payı oranında katılım bankası da katılır. En başında ise maliyet havuz tarafından karşılanır. Katılım bankasının ilk maliyete katılmayıp zararın tahakkuku durumunda inisiyatif alarak katılması tartışmaya açıktır. Halka arza aracılıktaki gibi en iyi gayret aracılığı veya aracılık yüklenimi türlerine benzer bir yöntem havuzun kurulması sırasında uygulanmadığı gibi havuzun zararı halinde uygulanmaktadır.

3. Birim Hesap Değeri Üzerine Değerlendirmeler ve Vade Uyumsuzluğu

Mevcut birim değeri tanımı vadelerine göre ayrılmış her bir fonun niteliğini vurgular. Ancak mevcut uygulama vadelerine göre fonları kaydi olarak ayırır da birim hesap değeri özelinde bir ayırt ediciliği yoktur. Tanımda verilen vadelerine göre ayrılmış fon kavramı önemlidir. Çünkü her katılım fonu aynı vadede değildir. Türkiye’de fonların önemli bölümü 3 aya kadar vadeli fonlar olarak bilinir. Aralık 2016 itibarıyla ise toplam mevduatın %18,1’i vadesiz, %15,7’si 1 aya kadar vadeli, %58’i 3 aya kadar vadeli, 3 ay üzeri vadelerdeki mevduatın toplamı ise %8,2 civarındadır. (TCMB, 2017) Mevcut birim değer hesaplaması ise tüm finansal araçlar gibi katılım bankalarının da mücadele ettiği vade uyumsuzluğu ile mücadelede handikaplar taşır. Mevcut örnekteki C katılımcısının vadesinde parasını çekmediğini ve vadenin yenilediğini varsaydığımızda havuzdaki karın paylaşımı 12 aydan uzun vadede havuzda kalarak havuzu asıl taşıyan ve finansmanı mümkün kılan katılımcıların aleyhine bozulacaktır.

Tablo 3.’de görüldüğü üzere C katılımcısı vadesinde çıktığı halde %4 civarı brüt kar payı elde etmekte idi. Buna karşılık D katılımcısı %6,9 civarında E katılımcısı ise %8,2 civarında brüt kar payı elde etmektedir. C katılımcısı vade yenilediğinde ise Tablo.4.’teki durum ortaya çıkar. Buna göre C

katılımcısı %4 + %8,6 kadar toplam brüt kar payı elde ettiği halde D katılımcısı %6 oranında E ise %6,5 oranında brüt kar payı geliri elde etmektedir. C katılımcısının aldığı ilave aslında D ve E katılımcılarından kendisine aktarılmıştır. Bu durum bir hak geçişi problemi doğurur. Problem birim hesap değeri formülasyonuna vadenin bir değişken olarak eklenmemiş olması nedeni ile ortaya çıkar. Havuza uzun vadeli katılımcıların girmesi arzulanırken görece daha kısa vadeli katılma hesabını yenileyen katılımcıların elde edeceği getiri toplamda daha yüksek olmaktadır. Uygulamada ise havuzun marjinal veriminin görece daha yüksek olduğu dönemlerde kısa vadeli fon değerlendiren katılma hesap sahiplerinin avantajlı olduğu görülür.

Havuz verimi yataylaştığında diğer şartlar aynı iken havuzun yeni kredilerin getirileri ile büyümeye devam etmesi sürdürülebilir bir getiri eğrisinin ortaya çıkmasını sağlar. Teorideki bu mağduriyetin fiili olarak bu halde gözükmediği veya ortaya çıkmadığı düşünülebilir. Ancak modelin ortaya koyduğu artan karlılık ortamında görece daha kısa vadelerde katılma hesaplarını yenileyenler ile havuzun getirisinin aşağı yönlü olması halinde havuzu terk edenler görece uzun vadede kalanlara göre daha yüksek yıllık getiri elde ederler. Kar tahakkuku hesaplanırken uygulanan matematiksel yöntemde bir endeksi (Tunç, 2013; 36) temsil eden hesap değerine vade grubunun ağırlığının çarpanı olarak işlenmesi halinde bu sorun aşılabilir.

Tablo 4. KH Vade Yenilemeli Kar Payı Dağılımları*

KH	Vade	Tutar	İlk Birim Değer	Banka Payı Hariç AD	Vade Günü BD	Hesap Değeri	Çıkış Tutarı	K\Z	Yıllık Brüt K/Z
A	6	552.306,63	100	543.133,01	98,339	1000	98.339,04	-1.660,96	%-3,37
B	9	452.306,63	100	458.215,03	101,306	1000	101.306,28	1.306,28	%1,77
C	12	352.306,63	100	366.583,54	104,052	750	78.039,31	3.039,31	%4,05
D	18	355.345,94	100	383.843,75	108,952	1000	136.189,51	11.189,51	%6,00
E	24	152.306,63	100	256.857,01	113,000	1523	172.106,84	19.800,21	%6,50
C*2	12*2	78.039,31	100	256.857,01	113,000	780	84.750,17	6.710,86	%8,60

*Hesaplamalar Tablo 3'teki prensiplerle aynıdır.

Kaynak: Yazar

Örneğin vade grubunun açılış hesap değeri;

$$(Anapara + 100) \times Vadeye Göre Hesap Ağırlığı = Vade Günü HD$$

şeklinde hesaplanabilir. Bunun şartı vadenin tamamlanması temelindedir.

Hesap değerine verilecek ağırlıklar toplam kredilerin ortalama vadesi ile ilişkilendirilmelidir. Çünkü ortalama vadeden sonra getiri eğrisi Grafik 1.'de görüldüğü gibi yataylaşır. Verilecek hesap değeri ağırlıkları her bir banka özelinde ve katılma ve kredi havuzları dinamiklerine göre verilecek bir kararla mümkün olabilir. Bu formülasyon ile tek bir havuzu tüm vadelerine göre de izlemek imkânı doğar. Bu maliyetsiz ve vade uyumsuzluğu ile mücadele bakımından istifadeli bir yoldur. Kar paylaşım oranlarını değiştirerek bankanın karlılığını etkilemek yerine havuzdaki vadelerin ağırlıklarına göre getiriyi çeşitlendirir. Böylece katılım bankası fon toplama faaliyetinin vadesini uyumlaştırmak bakımından cazibe oluşturmak üzere kendi karından feragat etmek yerine hesap değerini ağırlıklandırarak vade uyumsuzluğu ile mücadele edebilir.

4. Havuzun Bölünmesi; Kredi Tayınlaması

Mevcut bir havuz katman değil halka şeklinde olduğundan vadelerine göre parçalamak maliyetlidir. Havuzun bölünmesi ancak finansmanların reytingine veya riskliliğine göre gerçekleştirildiği takdirde faydalı görülebilir. Böylece risk iştahına göre daha yüksek getiri sunulabilir. Üstelik risk iştahı düşük olan katılım fonlarından sağlanan kaynaklarla kredi kullandırımında tayınlamanın dışında kalan yüksek kredi değerli yatırımlar finanse edilebilir. Bu yatırımlara sunulacak oranlar havuzun genel düşük risk kabulüne paralel olarak daha düşük maliyetle gerçekleştirilme imkânı bulur. Bu sayede katılım bankacılığında beklenen temel katkının bir bölümü daha başarılı şekilde yönetilebilir. Daha riskli görülen önemli yatırım fikirleri de risk iştahı daha yüksek olan katılma hesap sahiplerinin toplandığı farklı havuzlarda riske paralel olarak yüksek getiriler sunulabilecek şekilde finanse edilebilir. Böylelikle katılım bankalarından beklenen ekonomik katkının diğer bir bölümü de riskli görülen yenilikçi yatırımların finansmanı ile sağlanmış olur. Bu sayede katılım bankaları müşteri tabanını ve riski daha geniş bir tabana yayma imkânı bularak sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulabilir. Ayrıca kredi tayınlamasının altında kalan kredibil projelerin finansmanı mümkün olabilir.

4.1. Arbitraj Fiyatlama Modeline Göre Havuzun Bölünmesi

Havuzları bölmek üzere mevcut kredi risk portföy modeli yaklaşımları genel kabul görmektedir. Finansal ve ekonometrik modeller öne çıkan modellerdendir. (Aguais et al, 2000; 143) Ekonometrik modelin elementleri

- Geri ödememe ihtimali,
- Tahsil oranı,
- Kredi göçü,
- Geri ödememe ve kredi riski korelasyonu,
- Kredi konsantrasyonu ve
- Risk konsantrasyonundan

oluşur. (Bernard, 2003; 14) Ekonometrik model borçlanıcının geri ödeyememe ihtimalini bir endekse dönüştürür ve bunu makro değişkenlerle ilişkilendirerek aktiflerin getiri-risk durumunu hesaplar. (Aguais et al, 2000; 158)

Yaygın kullanılan varlık fiyatlama modellerinden birisi Ross'un ortaya koyduğu Arbitraj Fiyatlama Modelidir (APT). Ross'un (1976) yaklaşımı üç temel varsayıma dayanır. Buna göre piyasalar arbitraj imkânı tanımaz, varlıkların getirileri faktör modelleri ile belirlenir ve çeşitlendirilmiş bir portföy riski azaltmayı veya kaldırmayı sağlayabilir. Katılım bankalarında havuzun işleyiş mantığı ile arbitraj fiyatlama modelinin varsayımları örtüşür. Havuzlarda farklı reytinglerde krediler harmanlanarak risk elimine edilmeye çalışılır.

APT yaklaşımında varlığın beklenen getirisi, risk faktörlerine bağlı olarak ortaya çıkan risk primlerinin toplamı ile betanın çarpımına eşit olmaktadır. Beta, varlığın getirisinin risk faktörlerine duyarlılığını ifade etmektedir. (Demir, 2009; 37) Arbitraj fiyatlama modeli sermaye varlıkları fiyatlama modelinin bir türevi olup farklılık riskin modele dahil edilmesinden gelir. Sermaye varlıkları fiyatlama modeli yaklaşımında beklenen getiriyi etkileyen beta katsayısı, varlıkların getirisi ile piyasa getirisi arasındaki kovaryans ile ölçülmektedir.

Arbitraj fiyatlama modeli genel olarak sermaye piyasaları için kullanılsa da katılım bankalarının fon kullandırım havuzları proje bazlı izlendiğinden havuzlara uygulanabilir. Havuzun katılımcıları bir nevi risk sermayesi sunmaktadır. Model havuz başına risk ile getiriyi ilişkilendirerek havuzlarda

farklılaşmayı sağlayabilir. Bu imkân havuzu risk iştahına göre bölme imkânı sunarak modelin dayanaklarından olan yatırımcıların yüksek getiri isteği karşılanabilir.

Model havuzdaki projelerin getirilerinin makroekonomik risk faktörlerine karşı duyarlılık katsayıları tahmin edilebilir. Arbitraj fiyatlama modelinin temel eşitliği aşağıdaki gibidir. (Ross, 1976; 343)

$$E_i = \mu + (E_{i,m} - \mu)\beta_i$$

Bu temel denklemde E_i i varlığının beklenen getirisini, μ risksiz getiri oranını veya sıfır beta ile getiriyi, $E_{i,m}$ piyasa getirisini, β_i i varlığının betasını temsil eder. Bu eşitlik proje bazında uygulanabilir. Böylelikle fon havuzu üzerinden katılma havuzu için ortalama bir getiri tahmin edilebilir. Bu yöntemle oluşturulacak havuzlardaki risk/getiri ölçülerek katılım bankalarına sunulacak ürün verimine göre çeşitlendirilmiş olur. Üstelik katılma hesap sahipleri ne oranda risk üstlendiklerini bilebilirler. Böylece fon kullandırım havuzları bölünebileceği gibi bu havuzların yansımaları olarak katılma havuzları oluşturulabilir. Bu sayede katılım bankalarına fon arz edenler aynı bankanın birkaç farklı muhtemel risk/getiri oranı bulunan havuzlarından birisini tercihlerine ve saiklerine göre tercih edebilirler. Ayrıca ellerindeki kaynakları sepet oluşturacak biçimde bölebilirler. Böylece hem fon arz edenler hem katılım bankaları riski daha iyi yönetmek üzere ürün bulabilirler.

4.2. Kademeli Olarak Sınıflama İle Havuzun Bölünmesi

Kademeli olarak sınıflama menkul kıymet ihraçlarında sıklıkla kullanılan bir farklılaştırma yöntemidir. (Platin, 2003; 1) Buna göre menkul kıymet, dayanağında bulunan farklı kredibilitelerdeki varlıkları sınıflandırarak birden fazla ortalama risk düzeyi elde edilir ve farklı risk iştahındaki yatırımcılara sunulur. Buna göre nakit akışları bu yolla bölünerek dağıtılır. (Platin, 2003; 2) Buna göre ilk defa menkul kıymetin dayanağı olan varlıklar havuzlanır (Biffis, Blake, 2010; 190) ve daha sonra her menkul kıymet için belirli oranda dağıtılarak dayanak oluşturulur. Bu özellik katılım bankalarının havuzlarının fonksiyonu ile benzerdir. Katılım bankaları uygulaması tek bir havuz oluşturmuştur. Mevcut havuz kademeli olarak sınıflama ile çoğaltılabilir. Bu nedenle kademeli olarak sınıflama katılım bankalarına uygulanabilir yapıdadır.

Katılma havuzunu risk iştahına göre bölmek arbitraj fiyatlama modelinden farklı olarak kademeli olarak sınıflama yöntemiyle de mümkündür. Kademeli olarak sınıflarına ayırmak farklı reytinglerden belirli oranda krediyi farklı risk yoğunluğundaki fon kullandırma havuzlarına paylaşım suretiyle gerçekleştirilir. Böylelikle fon kullandırma havuzu bazında oluşacak reyting bazlı risk oranı karşılığında katılma havuzları oluşturulabilir. Bunu bir örnek ile açıklayabiliriz. Buna göre katılım bankası temel olarak en iyiden en kötüye doğru A, B, C ve D reytinglerini hesaplar. Reytinglerin hesaplanması banka içi veya bağımsız derecelendirme şirketlerince karşılanabilir. İyi reyting düşük riskin karşılığı olarak kabul edilir. Kötü reyting için de tam tersi söz konusudur. Bu bankanın Platin, Altın, Gümüş ve Bronz adlı havuzları oluşturduğunu varsayalım.

Tablo 5. Reytinge Göre Kredilerin Havuzlara Dağılımı

Reyting	Platin	Altın	Gümüş	Bronz	Toplam
A	40%	30%	20%	10%	100%
B	30%	40%	10%	20%	100%
C	20%	10%	40%	30%	100%
D	10%	20%	30%	40%	100%
Toplam	100%	100%	100%	100%	

Kaynak: Yazar

Tablo 5, varsayımımız altında katılma havuzu bazında reytingine göre fon kullandırım havuzlarında riskin dağılımını göstermektedir. Buna göre en düşük risk Platin havuzdadır. Zira Platin havuzda yüksek reyting değerlikli kredilerin payı düşük reyting değerlikli kredilerden büyüktür. En riskli havuz Bronz havuzdur. Çünkü düşük reytingli kredilerin payı bu havuzda diğerlerine göre daha fazladır.

Bankanın topladığı fonların dağılımı Tablo 6'daki gibi olsun. Havuzlardaki toplam tutar 260.000,00 TL'dir. Havuzlardaki banka payı riskliliğe göre değişmektedir. Banka payının riskliliği yüksek havuzda yüksek olması halka arza aracılıktaki en iyi gayret aracılığı veya aracılık yüklenimi yöntemlerinin yansımasıdır. Bankanın elini taşın altına koyması ve en iyi yönetimi sunması üzerine bu tasarım tercih edilebilir. Katılım bankası bu fonların elde edeceği karı veya zararı kar dağıtılmadan önce ortalama üzerinden mahsup edecektir.

Tablo 6. Toplanan Fonlar

	Platin	Altın	Gümüş	Bronz
Paylaşım Oranı	95%	90%	80%	75%
Tutar	90.000,00	60.000,00	60.000,00	50.000,00

Yukarıdaki katılma havuzlarının ortalama paylaşım oranı %86,54'tür. Bu kaynaklardan bankanın kullandığı kredilerin getiri oranı ve getiri tutarları Tablo 7'deki gibi olsun.

Tablo.7. Reytinge Göre Kredilerin Getiri Oranları ve Tutarları

Reyting	Getiri Oranı	Brüt Gelir	KH Payı	Banka Payı
A	1,00%	100,00	86,54	13,46
B	1,50%	150,00	129,81	20,19
C	2,00%	200,00	173,08	26,92
D	2,50%	250,00	216,35	33,65
Toplam		700,00	605,77	94,23

Elde edilen getiriyi havuzların reytingine göre kredilerden alacağı pay tutarında dağıtırsak Tablo 8'deki görünüm ortaya çıkar.

Tablo 8. Karın Havuzlara Dağılımı

Platin	Altın	Gümüş	Bronz	Toplam
129,81	138,46	164,42	173,08	605,77
21,43%	22,86%	27,14%	28,57%	100,00%

En az riskli havuzda getiri %21 civarında iken en yüksek riskli havuzda fonlarını değerlendirenlerin getirisi %29 civarındadır. Kademeli olarak sınıflama farklı risk kabulü bulunan fon sahiplerine farklı havuzlar yolu ile farklı ürünler sunmak imkânı verir. Kredi tayınlanmasının altında kalan kredibil projelerin finansmanını da mümkün kılar. Ayrıca daha riskli görülen örneğin yenilikçi projelerin finansmanını gerçekleştirilebilir. Bir başka faydası fon sahipleri ile katılım bankaları arasındaki asimetrik enformasyonu azaltır. (Bknz. DeMarzo, 2005) Buna göre fon sahipleri üstlenilen risk hakkında tam bilgi sahibi olan katılım bankalarına karşı asimetrik enformasyon sahibidir. Kademeli olarak sınıflama yolu ile farklı risk düzeylerinin ortaya konulması bilgi asimetrisini azaltarak fon sahipleri ile katılım bankaları arasındaki şeffaflığı sağlar. Böylelikle 5411 sayılı

Bankacılık Kanunu ve bankacılık etik ilkelerinin müşteri sırrı kapsamında artan asimetrik enformasyon esnetilebilir.

Sonuç

Katılım bankalarının mevcut birim hesap değeri uygulaması vade uyumsuzluğu ile mücadelede etkili değildir. Bu durum hesaplama yöntemine vadenin, pozitif bir değişken olarak dahil edilmemiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Havuzların katıldığı maliyetler ile ilgili standartlar bulunmamaktadır. Havuzları kuran katılım bankalarının maliyetlerden kaynaklanan havuzun ilk zararına katlanmamasına karşın havuzun toplam zararı halinde zarara payı kadar katılıyor olması tartışılmalıdır. Fon kullandırılmılarından doğan komisyon gelirlerinin havuzun karına mı yoksa bankanın karına mı gerçekleştiği ile ilgili bir standart gelişmemiştir.

Katılım bankalarının mevcut fon kullandırma ve katılma havuz uygulamaları çeşitlendirilmemiştir. Farklı risk iştahları göz ardı edildiği gibi fon sahipleri ile katılım bankaları arasındaki asimetrik enformasyon esnetilmemiştir. Fon kullanma tarafında yüksek kredi değerlikli kredi tayinlmasının altında kalan projeler ile üstünde kalan ve yüksek riskli görülen yenilikçi projeler için finansman alternatifleri geliştirilmemiştir. Bu problemler havuzların bölünmesi stratejisi ile aşılabılır.

Havuzları bölmek üzere arbitraj fiyatlama modeli gibi ekonometrik modeller kullanılabileceği gibi daha basit ve kolay anlaşılabilir kademeli olarak sınıflama yöntemi ile de aynı işlev gerçekleştirilebilir.

Kaynakça

Aguais, S. D., Forest Jr, L. R., & Rosen, D. (2000). Building a Credit-Risk-Valuation Framework for Loan Instruments. *Com. Lending Rev.*, 16, 12.

Bayındır, Abdülaziz. (2007), *Ticaret ve Faiz*, Süleymaniye Vakfı Yayınları, İstanbul.

Biffis, E., & Blake, D. (2010). Securitizing and tranching longevity exposures. *Insurance: Mathematics and Economics*, 46(1), 186-197.

DeMarzo, P. M. (2005). The pooling and tranching of securities: A model of informed intermediation. *Review of Financial Studies*, 18(1), 1-35.

Demir, Yuğ. (2009). İMKB’de İşlem Gören Banka Hisseleri Senetlerinin Getirilerini Etkileyen Faktörlerin Arbitraj Fiyatlama Modeli İle Belirlenmesi, *Alanya İşletme Fakültesi Dergisi* 1/2 (2009)36-51, s.37

Dinç, Y. (2016). Katılım fonunun hukuki niteliği üzerine; fıkhi sorunlar, *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, Cilt, 8, Sayı, 15, 337-357

Martin, Bernard. (2003). Financial and Econometric Models for Credit Risk Management. *Dissertation. Universität at Fridericiana zu Karlsruhe.*

Myers, S. C. (1984). Finance theory and financial strategy. *Interfaces*, 14(1), 126-137.

Novy-Marx, R. (2013). The other side of value: The gross profitability premium. *Journal of Financial Economics*, 108(1), 1-28.

Özsoy, İ., Görmez, B., & Mekik, S. (2013). Türkiye’de katılım bankalarının tercih edilme sebepleri: Ampirik bir tetkik. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(1), 187-206.

Pontiff, J. (1996). Costly arbitrage: Evidence from closed-end funds. *The Quarterly Journal of Economics*, 1135-1151.

Plantin, Guillaume (2003) *Tranching*. Discussion paper, 449. Financial Markets Group, London School of Economics and Political Science,

Sharpe, W. F. (1966). Mutual fund performance. *The Journal of business*, 39(1), 119-138.

TCMB, Haftalık Para ve Banka İstatistikleri,
<http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/tcmb+tr/tcmb+tr/main+menu/istatistikler/parasal+ve+finansal+istatistikler/haftalik+para+ve+banka+istatistikleri/veri+%28tablolar%29>

TKBB, <http://www.tkbb.org.tr/faizsiz-finans-sozlugu#1328> (04.05.2016)

SPK, Menkul Kıymet Yatırım Fonları Tanıtım Rehberi,
<http://www.spk.gov.tr/indexpage.aspx?pageid=253> (03.05.2016)

Tunç, H. (2013). *Katılım bankacılığı: felsefesi, teorisi ve Türkiye uygulaması*, Nesil Yayınları, İstanbul

TKBB'nin 23/07/2014 tarih ve 186 sayılı Yönetim Kurulu Kararı ile kabul edilmiş Bankacılık Etik İlkeleri

26 Ocak 2007 Tarih ve 26415 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete'de Yayımlanan Katılım Bankalarının Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ

01/11/2015 Tarih ve 25983 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu

26.08.1989 Tarih ve 20164 Sayılı Resmi Gazete'de Yayımlanan 12.05.1988 Tarih ve 88/12944 Sayılı Kararnameye İlişkin Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Hakkında Tebliğ

19.01.2012 Tarih ve 28178 Sayılı Resmi Gazete'de Yayımlanan 89 Seri No'lu Gider Vergileri Genel Tebliği